

ve üslûp dersleriyle sürdürdü. Ali Rıza Şengel'in tavsiyesi üzerine Süleymaniye Camii başmüezzini Hâfız Kemal'den mevlid ve gazel tavrı meşketti, ayrıca Vildan Ni-yazi Ayomak'tan iki yıl kadar mûsiki nazariyatı dersleri aldı. 1940 yılında İstanbul Belediye Konservatuvarı İcra Heyeti'ne okuyucu olarak alındıysa da altı ay sonra istifa etti. Ardından kendini tamamen mûsiki çalışmalarına verdi. Selahattin Pınar, Sadettin Kaynak, Kemal Batanay gibi hocalardan faydalandı. Çarşılı Hüseyin diye tanınan Hüseyin Tolun uzun süre evinde talebelere dinî eserler meşketti ve pek çok talebe yetiştirdi. Bunlar arasında Hüsnü Yetişken, Dursun Çakmak, Necdet Tanlak, İzzet Eskidemir ve Ahmet Muhtar Gölge en tanınmışlarıdır.

Bestekârlığa 1939 yılında başlayan ve bestelerinde "Bekirzâde" mahlasını kullanan Hüseyin Tolun'ın ilk eseri, "Zannederim gönlümü bir şûha bağlarsam geçer" mısraıyla başlayan ferahfezâ şarkısıdır. Eserlerinden tesbit edilen üç tevşih, üç ilâhi, on bir şarkı ve bir köçekçesinin listesini Öztuna (bk. bibl.), bestelerinin güftelerini Rona (bk. bibl.) neşretmiştir. "Evliyâdan himmet aldım" mısraıyla başlayan düğâh, "Bir seher vaktiydi doğdu habîb-i kibriyâ" mısraıyla başlayan rast tevşihleriyle, "Kullarında yok sana lâyük metâ" mısraıyla başlayan isfahan ramazan ilâhisi günümüzde de okunan eserlerinden bazılarıdır. Ali Rıza Şengel'in dinî eserlerden oluşan iki defterinden birinin Hüseyin Tolun'ın vârislerinde olduğu söylenmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Rıza Sağman, *Mevlid Nasıl Okunur? ve Mevlidhanlar*, İstanbul 1951, s. 210, 213; Mustafa Rona, *20. Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul 1970, s. 554-557; Gültekin Oransay, "Yayınlanmış Türk Din Musikisi Sözlü Anıtlarının Ezgileyicileri", *AÜ İlahiyat Fakültesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, III, Ankara 1977, s. 200-201; Öztuna, *BTMA*, II, 400 (maddenin yazımında Hüseyin Tolun'ın talebelerinden Ahmet Muhtar Gölge'den alınan bilgilerden de faydalanılmıştır).

NURİ ÖZCAN

TOLASA, Harun (1938-1983)

Divan edebiyatı üzerindeki araştırmalarıyla tanınan bilim adamı.

1 Mayıs 1938'de Seydişehir'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Seydişehir ve Konya'da tamamladı. Askerliğini yaptıktan sonra üniversite öğrenimine başladı; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve

Edebiyatı Bölümü ile İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdi (1964). İki yıl Muğla'da Turgutreis Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. Ardından Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Eski Türk Edebiyatı asistanı oldu. Ali Nihad Tarlan'ın gözetiminde yürüttüğü *Ahmed Paşa Divanı'nın Tahlili ve Sistematik İndeksi* adlı teziyle doktor unvanını aldı (1969). 1970'te iki yıl süreyle Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderildi. Tolasa'nın burada edindiği bilgileri değerlendirerek hazırladığı *Sehi, Latifi, Âşık Çelebi Tezkirelerinde Şair Tedkik ve Tenkidi* adlı doçentlik tezi (1975), eski Türk edebiyatı alanında bilimsel yöntem uygulaması açısından örnek kabul edilir. 1977'de Ege Üniversitesi'nin Sosyal Bilimler Fakültesi'nde (Edebiyat Fakültesi) Selahattin Olcay ile birlikte Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün kuruluşunu gerçekleştirdi. Profesörlüğe yükseltilmesinden (1982) bir yıl sonra Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi dekanlığına tayin edildi. Ancak bu görevde çok kısa bir süre çalışabildi ve 31 Ocak 1983'te vefat etti.

Harun Tolasa, eski Türk edebiyatı sahasında doktora tezinden başlayarak alışılmış konuların dışında çalışmalar gerçekleştiren, metot ve usul yeniliklerine açık bir ilim adamı olarak dikkat çeker. *Ahmed Paşa'nın Şiir Dünyası* adıyla yayımlanan doktora çalışması (Ankara 1973, 2001) dîvan tahliliyle ilgili pek çok akademik çalışmanın öncüsüdür. *Sehi, Latifi, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi* adıyla basılan doçentlik tezi ise (İzmir 1983) yine orijinal çalışmalardan biridir. İlkinde Bursalı Ahmed Paşa'nın hayal dünyasını tesbit için ayrıntılı bir araştırma gerçekleştirilmiş, ikincisinde XVI. yüzyılın üç tezkirecisi, eserlerinde yer alan şairlere yönelik değerlendirmeler açısından incelenmiştir. Daha sonra bu iki çalışmadan hareketle yeni araştırmalar ortaya konmuştur. *Gü-*

nümüz Türkçesindeki Karşılıklarıyla Şeyhülislâm Bahâyi Efendi Divanı'ndan Seçmeler (İstanbul 1979) ve *Temeşvarlı Osman Ağa: Bir Osmanlı Türk Sipahisinin Hayatı ve Esirlik Hatıraları* (İstanbul 1986) Tolasa'nın yayımlanmış diğer eserleridir. Harun Tolasa'nın bunların dışında dergilerde neşredilmiş çok sayıda makalesi ve ansiklopedilere yazdığı maddeler bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Fikret Türkmen, "Prof. Dr. Harun Tolasa", *TDEAD* (1983), s. 2-4; Mustafa İsen, "Kayıplar / Harun Tolasa", *Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı* (Ankara 1984), s. 597; Sabahattin Çağın, "Tolasa, Harun", *TDEA*, VIII, 367-368.

MUSTAFA İSEN

TOLEDO

(bk. TULEYTULA).

TOLUN, Abdülaziz Mecdi

(bk. ABDÜLAZİZ MECDİ EFENDİ).

TOLUNOĞLU CAMİİ

(bk. İBN TOLUN CAMİİ).

TOLUNOĞULLARI

Mısır ve Suriye'de hüküm süren bir Türk-İslâm hânedanı (868-905).

Hânedanın kurucusu Ahmed b. Tolun'un Buhara asıllı bir Türk olan babası Tolun, Halife Me'mûn döneminin önemli kumandanlarındandı. Babasının vefatından (240/854) iki yıl sonra Bizans'a karşı düzenlenen seferlerin merkezi Tarsus'a giden Ahmed b. Tolun, muhtemelen Müstâin-Bilâh'ın halifeliğinin ilk yılında (248/862) Sâ-merrâ'ya döndü ve onun güvenini kazanarak saraydaki nüfuzlu kişiler arasında yer aldı. Ardından Mısır Valisi Bayk Bey'in vekili sıfatıyla Mısır'a girdi, bu vesileyle hânedanın temellerini attı (254/868). Dimaşk'taki isyanı bastırmak amacıyla topladığı ordusundaki asker sayısının 100.000'in üstüne çıkması üzerine askerî birlikleri için Sâ-merrâ benzeri bir şehir kurarak hükümet merkezini oraya nakletmeye karar verdi. Fustat'ın kuzeydoğusunda Yeşkür dağının eteğinde Katâi semtini tesis etti ve idare merkezini orada yaptırdığı saraya taşıdı (256/870).

Harun
Tolasa